

Jana Dreimane

ASV skolu bibliotēkas 2007./2008. mācību gadā

2008.gada decembrī ASV "Skolu Bibliotēku Žurnāla" (School Library Journal) veidotāji abonentiem izsūtīja 2000 elektroniskas aptaujas anketas, kurās lūdza sniegt informāciju par darba rezultātiem 2007./2008. mācību gadā. Atpakaļ tika saņemtas 750 aizpildītas veidlapas. 90% respondentu pārstāvēja valsts skolas, 8,5% — privātskolas, 8 respondenti — alternatīvās skolas (charter schools), bet 2 — apvienotās publiskās un skolu bibliotēkas. 1/3 daļa respondentu strādāja skolās, kurās ir 200–499 skolēnu; 1/4 daļa — skolās ar vairāk nekā 1000 skolēniem; 18% respondentu pārstāvēja skolas ar 750 līdz 1000 skolēniem, bet nepilni 4% — izglītības iestādes, kurās mazāk nekā 200 skolēnu.

Ceram, ka šis pārskats ļaus salīdzināt Latvijas un ASV skolu bibliotēku sasniegumus, konstatēt līdzīgās problēmas un sniegs idejas jaunu pakalpojumu ieviešanai Latvijas skolu bibliotēkās.

Neskatoties uz ekonomisko lejupslīdi, lielākā daļa ASV skolu bibliotēku turpināja darbu. Gandrīz 85% sākumskolu, kurās mācās bērni no piecu, sešu gadu vecuma līdz 4. vai 6. klasei, vairāk nekā 95% pamatskolu, kas nodrošina izglītību bērniem no 6. līdz 8., 9.klasei, un vidējo mācību iestāžu, kurās zinības apgūst skolēni no 8., 9. līdz 12.klasei, algoja pilna laika kvalificētus bibliotekārus. Gandrīz visiem bija augstākās izglītības diploms — parasti bibliotēkzinātnē un informācijā.

Speciālistu atalgojuma līmenis saglabājies konstants kopš 2004./2005.mācību gada. Sākumskolu bibliotekāru vidējā alga ir 48 000 ASV dolāru gadā, bet pamatskolu un vidusskolu bibliotekāriem nedaudz augstāka — 56 000 dolāru gadā. Pilna laika informācijas centru speciālistiem konstatēta liela atalgojuma amplitūda: no 13 000 līdz 120 000 dolāru gadā.

Lielākā daļa speciālistu var lepoties ar solidu bibliotekārā darba pieredzi — vidēji 12 gadi. Tomēr jāatzīst, ka caurmērā darba stāžs ir nedaudz sarucis (2004./2005. gadā — 15 gadi).

Brīvprātīgo bibliotekāru palīgu skaits — jau 2004./2005.mācību gadā tas bija niecīgs (1% skolu) — ir samazinājies par 0,23%. Skolu bibliotēkās vairs nestrādā arī vecāki. Tādēļ apšaubāms Latvijas skolu vidē izskanējušais pieņēmums, ka krīzes gados skolu bibliotēku darba minimumu varētu nodrošināt brīvprātīgais personāls.

Komplektēšana

Statistiskie dati liecina — ASV skolu bibliotēku komplektēšanas budžets samazinās. Ja 2004./2005. mācību gadā tas vidēji bija 13 000 dolāru gadā, tad aplūkojamā periodā sarucis līdz 10 000. Konstants ir vienīgi finansējums internetslēgumam un tiešsaistes resursu iegādei — ap 2000 dolāru gadā. Audiovizuālo resursu un aprīkojuma iegādei tas samazinājies par 41% (līdz 500 dolāriem), periodiskajiem izdevumiem — par 31% (līdz 700 dolāriem), bet grāmatu iepirkumam — par 15% (līdz 5435 dolāri).

Kā bibliotekāri kompensē nepietiekamo finansējumu? Pērk grāmatas mīkstajos, nevis cietajos vākos, iesniedz projektus valsts un privātajām izglītības veicināšanas programmām, aktīvāk izmanto starpbibliotēku abonementa pakalpojumus un publisko bibliotēku tiešsaistes resursus (datubāzes), kooperējas ar kaimiņu apgabala skolu bibliotēkām resursu iegādē, rūpīgāk atlasa informācijas resursus, bet dažkārt — iegādājas nepieciešamos resursus par saviem personīgajiem līdzekļiem.

Krājumi

Skolu bibliotēku krājums, salīdzinot ar 2004./2005. mācību gadu, skaitliski nav mainījies. Vienas bibliotēkas kolekcijā ir vidēji 11 000–13 000 grāmatu. 2007./2008.

gadā tā papildināta ar vidēji 400–500 grāmatām, taču 200–300 grāmatu norakstīts. 42% respondentu atzīst, ka liela daļa (11–30%) viņu pārzinātā krājuma ir novecojusi.

Datorprogrammu iepirkumam piešķirtā finansējuma amplitūda svārstās no nulles līdz 1320 dolāriem. Taču kopumā datorprogrammu pieaugums, salīdzinot ar 2004./2005.gadu, ir būtisks, proti, sākumskolu mediju centros to skaits palielinājies par 44%, pamatskolu — par 12%, vidusskolu — par 71%. Tomēr vidēji vienā bibliotēkā to ir mazāk nekā 30 vienību.

IT infrastruktūra

Gandrīz visās bibliotēkās ir datori ar internetslēgumu. Teju visos (95%) — instalētas informācijas filtrēšanas/blokēšanas programmas, piemēram, *NetNanny*, *CyberPatrol* vai *Bsafe*. Datoru skaits ir pietiekams, turklāt — jo augstākas pakāpes skola, jo vairāk datoru (vidēji 10 datori pamatskolu informācijas centros, 27 — vidusskolās). Aptuveni puse skolu bibliotēku speciālistu pārzina arī datorklases, kurās ir liels datoru skaits (vidusskolās — pat 34). Ironiskā kārtā aptuveni 10% pamatskolu bibliotēku nav sava telefona.

Arvien vairāk skolu bibliotēku ir savas tīmekļa vietnes (2004./2005.māc.g. — 60%, 2007./2008.māc.g. — 2/3 pamatskolu un 4/5 vidusskolu). 60% tīmekļa vietņu pārzina bibliotekāri, 8% pamatskolu un 12% vidusskolu informācijas speciālistu šo funkciju uztic skolas tehniskajam personālam.

Teju visu skolu bibliotēku (97,4%) interneta resursiem nodrošināta diennakts piekļuve. 2/3 tīmekļa vietņu tiek uzturētas skolas vai attiecīgās municipalitātes serverī.

Tehnoloģiskā infrastruktūra kopš 2005.gada nav būtiski progresējusi. Sarukusi teritoriālo datortīklu (*wide area network, WAN*) un lokālo datortīklu (*local area network, LAN*) izplatība (no 64% līdz 59% LAN, no 67% līdz 59% WAN), savukārt bezvadu interneta pieejamība augusi, sasniedzot 50%. (1.tabula)

1.tabula

Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, to izmantojums skolu informācijas centros	2004./2005. māc.g.	2007./2008. māc.g.
Telefons	97%	96%
Kabeļtelevīzija vai satelīttelevīzija	50%	39%
Klēpjatori ar mobilo internetu	32%	31%
Bezvadu internets	38%	57%
Tiešsaistes elektroniskais katalogs	92%	95%
Automatizēta informācijas resursu cirkulācijas sistēma	99%	98%
Sava tīmekļa vietne	60%	75%
Izmanto informācijas filtrēšanas programmas	98%	97%

"Tīmekļa 2.0" tehnoloģijas

Skolu bibliotekāri visai vāji pārzina "Tīmekļa 2.0" tehnoloģijas, tādēļ tikai retais tās izmanto ikdienas darbā. Viena piektdaļa respondentu izmanto aplādi (*podcasts*), bet ceturtdaļa — emuārus un viki. Tomēr progress ir nenoliedzams, jo 2004./2005.gadā bibliotekāri, kas izmantoja "Tīmekļa 2.0" tehnoloģijas, bija uz vienas rokas pirkstiem saskaitāmi.

Bibliotekāriem vajadzētu ņemt vērā, ka interaktīvo tehnoloģiju mācības (piemēram, emuāru veidošanā) ir nepieciešamākas un, iespējams, mērķauditorijai atbilstošākas nekā "tradicionālo" datorprasmju kursi. Kaut gan sabiedrībā joprojām tiek diskutēts par sociālo tīklu piemērotību izglītības mērķiem, interaktīvo tehnoloģiju apguves kursi lietotājiem varētu padarīt skolu bibliotēkas tēlu atraktīvāku.

"Tīmekļa 2.0" tehnoloģiju ignoranci vairāk nekā puse bibliotekāru (58,1%) pamato ar nepieciešamību izglītot skolēnus saskaņā ar programmu filtrēšanas pamatnostādņiem. Tikai 4% tās neizmanto tādēļ, ka neatliek laika vai naudas. Daži apgalvo, ka skolotāji nemaz neatbalsta sociālo tīklu izmantošanu. Turklāt daudzi bibliotekāri nemaz nezina par interaktīvajām tehnoloģijām, viens no respondentiem jautāja: bet kas tas ir — "Tīmeklis 2.0"?

Bibliotekāru prognozes 2009./2010. mācību gadam

Pētījuma dalībnieki tika aicināti prognozēt nozares attīstību turpmākajiem diviem gadiem: 54% respondentu paredzēja, ka skolas bibliotēkas budžets saruks, 39% — ka tas paliks konstants, bet 7% pat pauda pārliecību, ka tas pieaugs. Pārmaiņas finansējumā visvairāk prognozēja vidusskolu bibliotekāri: 61% domāja, ka tas saruks, 29% — ka tas paliks nemainīgs, bet 10% — ka tas pieaugs. Viņi paredz, ka vidējais vidusskolas bibliotēkas budžets varētu būt 17 818 dolāru. Arī optimistiski noskaņotie bibliotekāri atzīst — finansējuma pieaugums tiks vien tehnoloģiju un datubāzu iegādei.

Daži secinājumi

Pētījums liecina, ka izzūd reģionālās atšķirības. Nav arī izteiktas korelācijas starp bibliotekāra darba stāžu un darbības stratēģiju. Vienīgā atšķirība — jo pieredzes bagātāks bibliotekārs, jo vairāk izvēlas elektroniskos, ne tradicionālos informācijas resursus.

Trīs galvenās tendences: samazinās jaunieguvumu, bet pieaug norakstīto vienību skaits. Tiek abonēts arvien mazāk datubāzu, tādēļ to iegāde tiek rūpīgi apsvērta.

Tehnoloģiju infrastruktūra palikusi samērā konstanta. Jauns darbības lauks varētu būt "Tīmekļa 2.0" tehnoloģijas, ko bibliotekāri nereti vērtē pārāk zemu.

Stratēģija krīzes laikā: rūpīga prioritāšu izvēle un pēc iespējas pozitīvāka pašprezentācija.

Izmantotā informācija

Farmer, Lesley, Shontz, Marilyn. School Library Journal's Spending Survey. *School Library Journal* [tiešsaiste]. Nr.4, 2009 [skatīts 2009.g. 30.okt.]. Pieejams: <http://www.schoollibraryjournal.com/article/CA6648082.html>